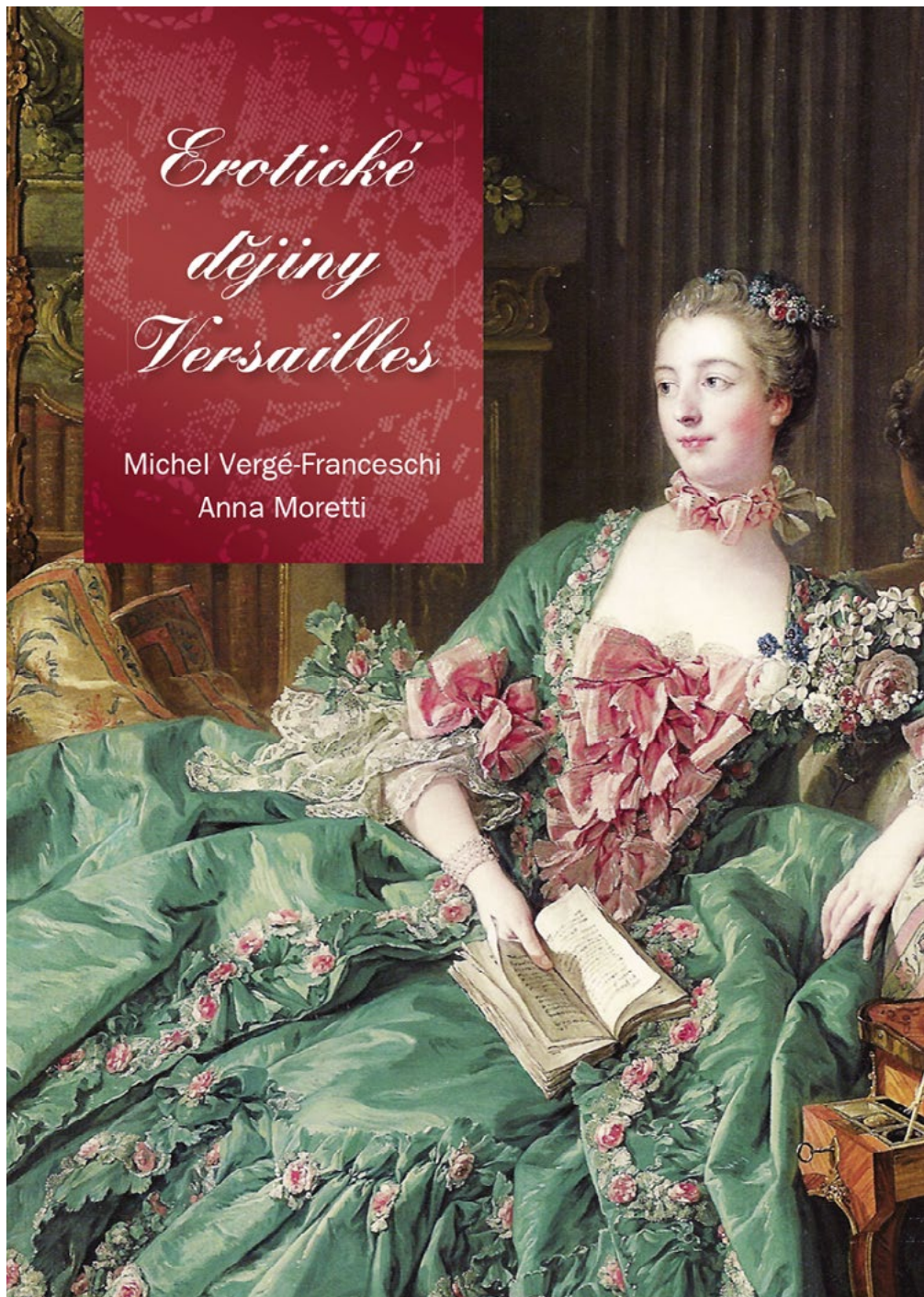

*Erotické
dějiny
Versailles*

Michel Vergé-Franceschi
Anna Moretti

Erotické dějiny Versailles (1661–1789)

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Michel Vergé-Franceschi, Anna Moretti
Erotické dějiny Versailles (1661–1789) – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Michel Vergé-Franceschi
Anna Moretti

*Erotické dějiny Versailles
(1661-1789)*

CPress
Brno
2017

Obsah

Úvod..... 9

První část

Od lásky ke rozkoši (1661-1683)

1. První versailleské špásování..... 13

Colbertovy výhrady, 14. – Králův budoucí mládenecký příbytek, 17. – Ludvík XIV. poznává lásku, 22. – O panictví ho v šestnácti letech připravila stará děvka, 25. – Louisa de La Vallière: ze stínu do hvězdných sfér, 27. – První noc Louisy de La Vallière, 34. – Velikost a dekadence, Lásky a „odlaskování“..., 41.

2. Poprsí, z něž se i světec orosí..... 51

Obávaná Athénais, 52. – Velká zábava, 58. – Ohromná stavba, 62. – Lauzun ukrytý pod lůžkem paní de Montespan číhá, až si to markýza rozdá s králem, 67. – Zámek jako rival hlavního města?, 73.

3. Krásná Indka..... 79

Králův dům, 79. – Stěhování dvora do Versailles, 81. – Nápoje lásky, 84. – Pohled z hloubi srdce, 87. – Vdova paní Scarronová, 89. – Erotické sny Françoise d'Aubigné, 93.

- 4. Paní z Nynějška, zbloudilá nymfa 101**
Výjimečná žena a mateřská láska, 102. – Nově složená rodina, 105. –
Slečna de Fontanges: „zranění způsobené při výkonu služby“, 108. –
Mimořádné vloh, 112. – ❶ Zasnoužení paní de Maintenon zásluhou
Ninon de L'Enclos, 117.

Druhá část

Od rozkoše k zhyralosti (1683-1715)

- 5. Vaše solidnosti 127**
Černé mše a čarodějnické sabaty, 127. – Filozofie okamžiku, 130. –
Tajná manželka, 134. – Domácnost ve třech, 136. – ❶ Villarceaux
vzpomíná, 141.

- 6. Ke dvoru žádná kurtizána nesmí 151**
Profesionálka přes sex, 151. – Chyťte prostitutky!, 154. – Libertinské
prostředí , 161. – ❶ Služebná vydaná na pospas lokajům, 166

- 7. Versailles, nová Sodoma 175**
S hudbou vpřed!, 175. – Všudypřítomná nahota, 178. – Satyrský
Parnas, 180. – Adepti „jiné Venuše“, 182. – ❶ Monsieur a jeho
milec, 190.

Třetí část

Od zhyralosti k nemohoucnosti (1715-1789)

- 8. Od Ludvíkovy smrti k Regentovým orgiím 199**
Král umírá..., 199. – Nežřízený život, 208. – Urození prostopášníci,
kumpáni v hyření, 213. – Návrat do Versailles, 217. – ❶ Soukromá
pozdní večere v Královském paláci , 219.

9. Rozkoše a zhýralost za Ludvíka XV. 227

„Uvázání u pelesti plodíme ratolesti!“ , 227. – Čtyři dcery markýze de Nesle, 232. – Madam de Pompadour, „první děvka Francie“, 235. – Harém v Parc-aux-cerfs , 241. – Krásky, jež seděly modelem panu Boucherovi, 245. – Nezkrotná hraběnka du Barry, 251. – Batšeba v lázni, 255.

10. Starý zámek pro mladého impotentního krále 265

Sedm nekonečně vlekcoucích se let... , 266. – Ples v Opeře, 277. – Marie Antoinetta a pan von Fersen: zakázaná vášeň, 278.

Slovo závěrem..... 285

„Svět je zábavná komedie a nevidím důvod, proč by v ní hlavní roli neměla hrát půvabná žena.“

Jeanne, hraběnka du Barry

„Jindřich IV. loví v kraji lesů, rybníků a písčinych půd, v jehož srdci se na mírném svahu tyčí starý feudální zámek splený v dobách renesance, skrovný kostelík, několik domů a pár krčem. Tato vesnice bez vlastní historie je zvána Versailles.“

*Jacques Levron, À la cour de Versailles
(Na versailleském dvoře), Paris, Hachette 1965, s. 13.*

Našim rodičům

Úvod

„Spousta milenek a hrozba velkých skandálů v hlavním městě, tak lidnatém a s takovou koncentrací různě smýšlejících lidí, měly nemalý podíl na tom, že [král] byl z Paříže přesunut do Versailles.“

*Vévoda de Saint-Simon, Paměti,
12. svazek, 19. kapitola*

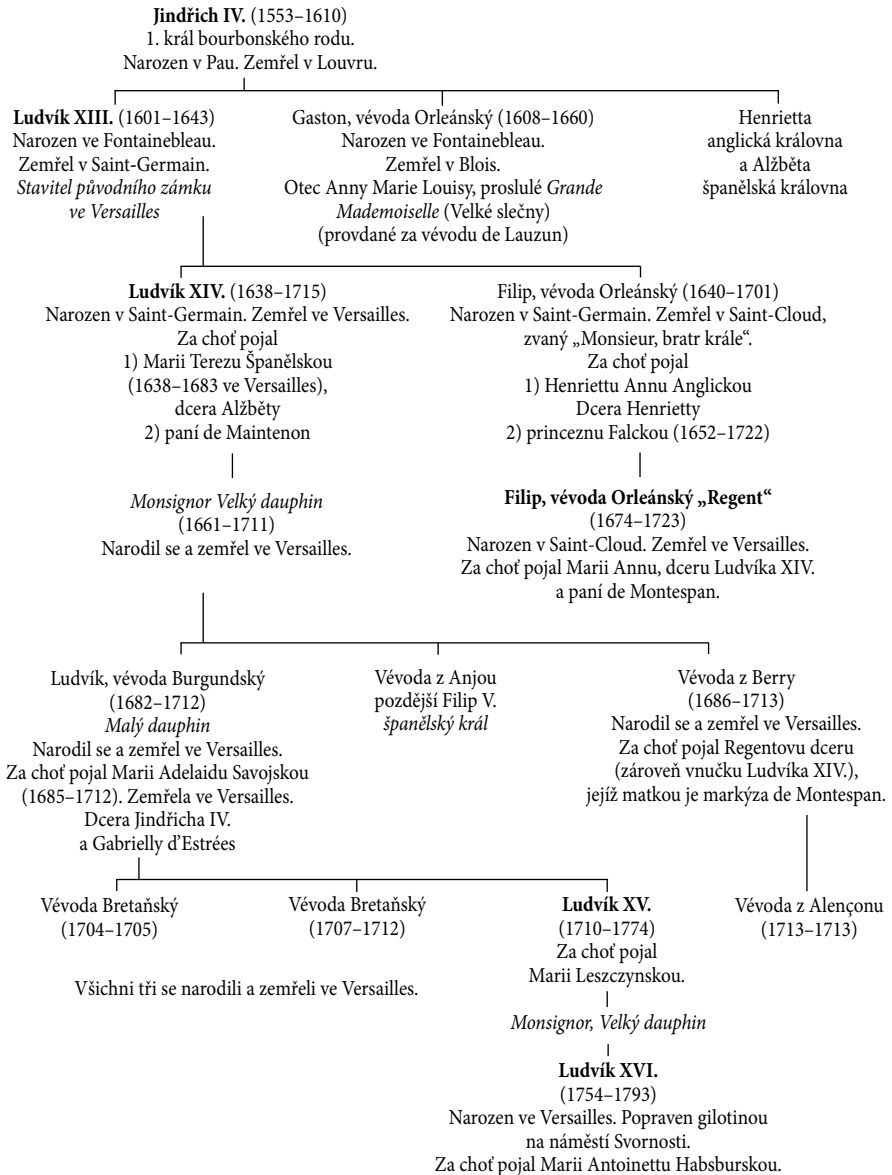
Versailles. Skvostný zámek, velkolepý. Jeden z nejkrásnějších a možná nejvznešenějších královských paláců slavného období francouzských dějin. A právem. Úchvatné sídlo největšího krále veškerenstva, „jenž nemá sobě rovného“ – Ludvíka XIV., původce této impozantní stavby. Představuje symbol jeho vlády. Jeho moci. Světový znak monarchie, jímž byl: *Nec pluribus impar!*

Versailleský palác Ludvíka XIV. je tak nádherný, rozlehlý, velkolepý, že zastíní všechny ostatní. Zrcadlová síň, králova komnata, kaple Ludvíka Čtrnáctého a jeho Velké komnaty nicméně měly, když ne náhradníky, tedy alespoň nástupce: Malé komnaty Ludvíka XV. s útulnými alkovnami a velmi příhodným čalouněním. Ohromná okna se ještě otvírají do zahrad, o něž pečuje slavný zahradník André Le Nôtre. Zdáлки se nesou závany paříčoho se Jeleního parku. Vévodkyně de La Vallière odcházela od Ludvíka XIV. rovnou do karmelitánského kláštera. Hraběnka du Barry se kvůli Ludvíku XV. nechala vytáhnout ze stoky. Jiná doba, jiný mrav. Versailles Ludvíka XV. však stále oplývají krásou a vznešeností. V roce 1789 je vše jinak. Ve dnech 5. až 6. října se brána rozletí dokořán. Jsou zde travičky.

Trhovkyně z Pařížských hal. Dole za mřížemi se ozývá křik, šíří se po nádvoří a stoupá po schodišti. Nese se vzhůru do pater a sílí. Zrcadla, jež odrážela „půvabně vyvinuté“ vnady paní de Polignac, kněžny de Lamballe a dalších vznešených dam, náhle vracejí děsivý obraz rozběsněných žen z lidu. Po vůních dvora nastupuje silný pach potu. Těžká ňadra visí rozlíceným rudolícím ženám na prázdná břicha. Tlustý, vykrmený Ludvík XVI., bez sebe strachy, pobíhá po chodbách a snaží se najít manželku a děti. Královně nabízí své služby štíhlý, elegantní Švéd Fersen. Šestého října se palác uzavře. Politicky je mrtvý. Jednou přijde den, kdy do něj budou proudit turisté v ještě větším počtu než dvořané.

První část
Od lásky k rozkoši
(1661-1683)

Genealogický přehled francouzských králů z rodu Bourbonů

První versailleské špásování

„Ach, jaká to tristní představa, že by největší a nejctnostnější král opravdové ctnosti, jež plodí největší vládce, mohl být poměřován versailleským loktem!“

*Colbert, francouzský ministr financí
za vlády Ludvíka XIV., v dopise z 28. září 1665,
adresovaném vladaři*

Versailles pro Charlesa Perraulta ztělesňují „svět, v němž jsou shromážděny rozličné divy všehomíra“.

První zážrak Versailles je jejich přeměna. To místo původně vůbec nebylo vhodné ani malebné, natož výhodné. Versailles uprostřed krajiny, v níž chybí voda, je „tím nejpochmurnějším a nejméně půvabným místem, jaké si lze představit“, posteskl si ve svých Pamětech vévoda de Saint-Simon, který tam byl pokřtěn a na účet tohoto místa ještě dodal: „Bez výhledu, bez lesa, bez vody, bez půdy, jelikož všude tam byly jen samé mokřady a samý pohyblivý písek, dokonce i bez vzduchu, neboť ani ten tím pádem v takovém místě nemůže být dobrý.“

Zpočátku byly Versailles ostrčeným a zdánlivě nenápadným mládeneckým příbytkem mladého Ludvíka XIV., jemuž tehdy bylo 23 let. Staly se místem radovánek a libertinství, vzdáleným necelých dvacet kilometrů od Paříže. Nikoli nutně místem pravé zhýralosti, avšak prostorem pro nefalšovanou svobodu. Odtud pramení rozhořčení Ludvíkova ministra financí Colberta, když viděl, jak mladý král přetváří své hnízdečko rozkoše ve středisko politické moci. Colbert, tak chladný, že si podle paní de Sévigné vysloužil přezdívku „Sever“, Colbert, strohý ministr v černém, Colbert, jeden z posledních neoblomných účetních království, nechtěl, aby jeho panovník pro budoucí pokolení proslul tím, že si v mládí zařídil „nevěstinec“. Odtud pramení marná snaha nešťastného ministra pustit se do úprav starého pařížského zámku a udržet tak panovníka v Louvru. Proto povolal a urychleně nechal dopravit z Říma Giana Lorenza Berniniho, architekta, malíře a sochaře v jedné osobě, jenž po sobě budoucím časům zanechal slavné „sloupořadí Louvru“, namísto velkých teras, které tam toužil vybudovat. Colbert se však postavil proti. K čemu terasy v deštivém podnebí? Paříž není Řím a okna, nad nimiž by se ve vyšších patrech nacházely terasy, by nedokázala dostatečně osvětlovat temné místnosti, do nichž by nemělo přístup slunce a světlo.

Colbertovy výhrady

Práce ve Versailles začaly v roce 1661 navzdory výhradám, které Colbert zformuloval v rozvláchném memorandu adresovaném králi (28. září 1665), jež provázelo jeho otevřený odpor. Dokonce urychlil práce na stavbě Tuilerijského zámku, jen aby králi jeho rozhodnutí usadit se ve Versailles rozmluvil. Ostatně v roce 1664 věnuje král na Louvre a Tuileries víc peněz (1 059 422 livrů) v porovnání se sumou, již určí na Versailles (pouhých 843 000 livrů). Avšak počínaje rokem 1668 se tento poměr otočí, jelikož Versailles již nebudou před-

stavovat pouhý zámek, nýbrž nové město. Kvůli jeho výstavbě král skoupí téměř všechny statky (1663), nařídí nakreslit plány (1664) a vyvlastnit většinu obyvatel (1666). V roce 1661 nejsou Versailles dokonce ani vesnice, na konci Ludvíkovy vlády však bude mít toto město 45 tisíc obyvatel, zatímco Brest zvýší v témže období počet těch svých ze dvou na patnáct tisíc. Za svou existenci tedy Versailles vděčí jedině odhodlání mladého krále. Saint-Simon vyjmenovává všech šest či sedm důvodů jeho volby.

První byl historický: „Nepokoje menšiny, pro niž se toto město [Paříž] stalo velkým divadlem, způsobily, že král vůči němu získal nechuť a zároveň dospěl k přesvědčení, že pobývat v něm je nebezpečné.“ Ludvík má na paměti fakt, že v samém středu Paříže byl zavražděn jeho dědeček; a pak zde byla fronda, šlechtické povstání s následnou občanskou válkou v letech 1648–1653, kdy se palác nacházel v obklíčení a kdy si neomalení Pařížané nebrali servítky a chodili se ujistit, že je panovník v loži, přímo do královny komnaty! Když Ludvík XIV. dospěl, „nemohl Paříži odpustit, že z tohoto města musel v roce 1649 v noci před svátkem Tří králů uprchnout“.

Druhý důvod vyplynul z jeho postavení syna. Jeho tolik milovaná matka Anna Rakouská, která se předtím uchýlila do svého pavilonu ve Val-de-Grâce, se do Louvru v roce 1666 vrátila zemřít. „Jelikož jsem po tom neštěstí nesnesl pohled na místo, kde se mi to přihodilo, musel jsem z Paříže okamžitě pryč,“ píše Ludvík XIV. ve svých *Pamětech*.

Třetí důvod se týkal problému veřejné ochrany. „Přesun dvora jinam by díky vzdálenosti neprospíval pařížským pletichám, které by se už nedařilo skrývat tak snadno jako dřív díky králově časté nepřítomnosti.“

Čtvrtý důvod byl sentimentální. Král „Paříži nemohl odpustit, že se zde proti své vůli stal *svědkem vlastních slz při prvním odcho-*

du paní de La Vallière“, která se v osmnácti letech (1662) uchýlila do kláštera v Chaillot.

Pátý důvod byl milostný. „K tomu, aby se vzdálil z Paříže, přispěly nemalou měrou i rozruch z milostných eskapád a z něj plynoucí hrozba velkých skandálů přímo v tom tak lidnatém hlavním městě, plném různě smýšlejících lidí.“ Ludvík se obává veřejného mínění a toho, aby „rozruchem vyvolávaným milostnými eskapádami“ neдрáždil devótní Pařížany a nedával jim záminky k projevům nevole vůči „velkým skandálům“, jež by mohl svým soukromým životem působit. Ve Versailles bude mít Ludvík možnost vybudovat si v naprosté tichosti apartmán, kde lze ze společné vstupní haly současně vcházet do komnaty paní de La Vallière, jeho favoritky z let 1661 až 1674, i k paní de Montespan, oficiální milenky v letech 1667 až 1679, aniž by mu přitom cokoli bránilo trávit zbývající část noci v loži královny, manželky v období let 1659 až 1683. Tento stav věcí nijak zvláště zbožný, zato však prudérní Colbert ostře odsuzuje: Versailles „si hledí mnohem víc *rozkoše* a zábavy Vašeho Veličenstva než jeho slávy“ (28. září 1665).

Šestým důvodem nebylo nic jiného než dopravní zácpy. V Paříži krále „obtěžoval dav lidí, pokaždé když ji opouštěl, vracel se do ní nebo kdykoli se objevil v ulicích“. Ludvík nesnáší ucpanou komunikaci Cours-la-Reine, kterou založila jeho babička, když v Paříži zavedla projížďky v kočáře, čímž nešťastně zavdala důvod k nekonečným dopravním zácpám, o nichž se zmiňují doboví mistři pera jako Nicolas Boileau a paní de Sévigné.

Povaha sedmého důvodu je ryze rustikální. Král „má v oblibě vycházky a lov, jimž se lze na venkově oddávat mnohem pohodlněji než v Paříži, vzdálené od lesů a sterilní na místech užívaných k procházkám“. Podle vévody de Saint-Simon se králův zájem o „stavby dostavil až později a postupně sílil“. Úlohu ve volbě Versailles měla

schrát i „představa, že bude působit úctyhodnějším dojmem, vyhnou-li se pohledům davu a zvyku být mu denně na očích“.

Když se o versailleském projektu dozvěděl Colbert, byl okamžitě proti: „Jaká to tristní představa, že by největší a nejctnostnější král opravdové ctnosti, jež plodí největší vládce, mohl být poměřován versailleským loktem!“ (28. září 1665); neboť je všeobecně známo, že Versailles jsou od roku 1661 místem jeho milostných pletek se slečnou de La Vallière, o kterých si na Novém mostě lidé broukají popěvky. Colbert se tedy dál staví na odpor královým plánům a vrší odmítavé námitky.

Král si přeje upravit bývalý lovecký pavilon Ludvíka XIII. ve Versailles? „Všechny ty plány jsou jenom slátaniny, které nebudou nikdy k ničemu.“ Že by se měl bývalý zámek zvýšit? To už pak nebude mít „vůbec žádné proporce“. Celkově zvětšit? To by pak byl „mezi ostatními staveními hotové monstrum“. Že by se mělo postavit něco úplně nového? Není jak – pozemek se nachází v „sevření květinových zahrad Ludvíka XIII.“ a k tomu ještě „vesnice, kostela, rybníka“. Postavit tam „nějaký velký dům“? To by znamenalo „obrovské výdaje“.

Králův budoucí mládenecký příbytek

Ludvík XIV. začal upravovat Versailles kvůli ženě. Není divu, vždyť jedině láska může přimět muže, aby se překonal a nezalekl ani těch nejbláznivějších, nejgrandióznějších plánů.

Versailles v roce 1658 – to je Ludvíkovi XIV. dvacet let – nejsou ničím víc než loveckým pavilonem. Zámečkem využívaným k lovu právě zvěře. „V půl páté (24. srpna 1607) přijel (šestiletý Ludvík XIII.) v kočáře na lov sokola. Vzali ho do okolí kamenného mlýna na cestě do Versailles. Vrátil se se zajíčkem, pěti nebo šesti křepelkami a dvěma koroptvičkami“ (ze zápisků králova osobního lékaře doktora Héroarda). Zanedlouho se tam budou králové, velmoži, vé-

vodové a párové, ministři a dvořané oddávat lovu docela jiné zvěře, a to po dalších nejméně sto let. Lovecký pavilon – jak symbolické označení! Uprostřed skvostného, zvěří oplývajícího lesa se vše zdálo být dovoleno, jelikož skryto nežádoucím zrakům. Do tamních rozkošných hájků mohli přijet všichni a „vyprávět o tom Fleurette“, jako to dělával dobrý král Jindřich, když se s touto mladičkou, ještě ani ne dvanáctiletou dívenkou scházel během léta 1565 v Néracu...

Ludvík XIII. jezdíval do Versailles od roku 1621 vždy večer mezi 17. a 20. hodinou, po dni stráveném prací v Louvru, lovit lišky. Tehdy se na večeri vždycky zdržel u svých známých z florentského rodu Gondi, kteří ho zvali do svého starého zámku, jenže na nocleh se pak bylo třeba vydat do Saint-Germain-en-Laye. I když to dělá pouhé tři míle jízdy, přesto se král po lovu pořádaném 28. června 1624 rozhodne koupit od šestnácti různých vlastníků pozemky o celkovém rozsahu 117 jiter, aby si na pahorku naproti vesnici, na náhorní rovině bohaté na lesy pořídil malé půvabné panství. Na tomto skrovném remízku si tedy vladař nechává vybudovat stavení. „Panské sídlo“, „místo loveckých schůzek“, napíše později memoárista markýz de Souches, „domeček z karet“ podle Saint-Simona, „*piccola casa*“, řečeno slovy benátského velvyslance. Tento původně malý pavilon podle pana de Bassompierre vděčí za svou existenci Ludvíku XIII., který si ostatně na ženy příliš nepotrpěl, tedy o nic víc než na muže, a nebyl ničím víc než pouhým selským sídlem, tak „chatrným“, že by i jen „obyčejnému šlechtici“ sotva zavdával důvod, aby se jím „chlubil“. Ludvík XIII. tam přijímal pouze muže. „Tento ostrakismus možná dává za pravdu *nemilým* řečem, jež o králových mravech kolují“ (Jacques Levron, *La Vie quotidienne à la cour de Versailles*, Paris 1965).

Versailleský zámeček se zrodil bez „dámské komnaty“! Versailles jsou čistě mužská záležitost, místo určené pro setkávání lovců!

„Větší počet žen by mi všechno zkazil!“ prohlásil Ludvík XIII. Přesto si tam pozval svou matku Marii Medicejskou a Annu Rakouskou, jež se v listopadu 1626 stala jeho chotí. Nicméně královnu tam na noc navzdory svým 25 letům nikdy nezdržoval... Pozvánky na zapadlé panství se dostalo pouze slečně de La Fayette. Ona to však odmítla a nikdy se tam nevydala, navzdory opakovaným výzvám. V čase Ludvíka XIII. se ve Versailles nevyskytovala ani komorná. Jedinou jejich ženskou obyvatelkou byla manželka správce Françoise Montjaye.

Versailleský zámek koncipovaný pro mužské osazenstvo, přesněji řečeno lovice, má v přízemí sklad zbraní s 23 krátkými loveckými píkami a 42 krátkými kopími. Král ho navštěvuje s přáteli, hrabětem de Nogent, panem de Souvré, vévodou d'Angoulême, panem de l'Isle-Rouet, s pány de Chape a de Praslin, s guvernérem Paříže vévodou de Montbazou nebo markýzem de Mortemart, kteří disponují vlastními komnatami v prvním patře postupně zařizovaného panského sídla – v přízemí s kuchyní, dobře vybavenou bateriemi kastrolů, a s apatykou, neboť král soustavně churaví (Ludvík XIII. zemře v 42 letech), a ještě se správcovským pokojem, vybaveným nábytkem.

Postupně se začíná rýsovat i první park. V roce 1627 jsou zasazeny první stromy. Podle nákresů Jacquesa Boyceaua, hlavního odborného poradce pro budování zahrad šlechtických rodů v celé Francii, vznikají první aleje. Objevují se první vodní nádrže. Nicméně celek zůstává až do roku 1632 značně skromný. Toho času se totiž králi podaří získat versailleskou usedlost pařížského arcibiskupa Jeana-Françoise de Gondi. O nastalé změně, jež se odehrála u notáře, se posléze dozvídají i farář a obyvatelé vesnice. Pranýř s prelátovým erbem je stržen a záhy nahrazen královými erbovními znaky, umístěnými na jilmu u rozcestí. Král své panství a oboru postupně rozšiřuje skupováním dalších a dalších statků.

Od roku 1631 začíná zámek procházet postupnými úpravami. Rozšíření původního panského sídla se ujímá architekt Philibert Le Roy. První etapa stavebních prací končí v roce 1636 těsně před Slavností Nanebevzetí Panny Marie, avšak samotný příbytek, zbudovaný před deseti lety, prošel jen zanedbatelnými změnami, což se promítlo do poměrně nízkých nákladů ve výši 213 000 livrů – stále skrovný hlavní trakt rozšiřují dvě nová, nepříliš rozlehlá křídla, z každé strany jedno. Tento zcela „klasický“ celek má docela jednoduché nádvoří, jež nyní ze čtvrté strany uzavírá malý arkádový portikus zdobený mřížovím. Trochu lesku těmto místům nicméně dodávají čtyři nevelké pavilony umístěné ve vnějších rozích stavby. Tento celek obepíná příkop. Předdvůří ohraničují hospodářské budovy, zejména stáje.

Tato skromnost je ovšem relativní, o čemž svědčí inventura uskutečněná v roce 1630 po smrti Françoise Montjaye, správce a strážce mobiliáře Jeho Veličenstva ve versailleském zámku. Zpustlá budova čítá nejméně 26 místností. V prvním patře má král pro sebe pokoj, pracovnu, šatnu a přijímací síň. To vše spojuje galerie, již zdobí ohromný obraz *Obléhání La Rochelle* z roku 1628. Všechny stěny pokrývají tapiserie, přivezené většinou z Flander. Nejčastěji představují nahé antické bohyně a motivy ze života Marca Antonia. Ozdobou komnaty je lůžko, na něž byl použit zelený damašek, vybavené třemi matracemi potaženými barchetem, s baldachýnem, z něž visí k oběma stranám jeho čela ozdobné závěsy. Kromě velkého rozkládacího stolu a koženého koberce jsou tam dvě „nůžkové“ židle a šest jim podobných „stoliček“ s damaškovým čalouněním a trásněmi. Vybavení pracovny, nazývané kabinet, tvoří kůží potažená uzamykatelná truhla, rozložitý stůl, na němž stojí stříbrné svícny s velkými silnými svícemi a marokénové pouzdro na psací náčiní, pocházející z Levanty. V této místnosti jsou uloženy také hry: vrhcáby, trou-madame (stolní hra, při níž se hráč vrženou kuličkou trefoval do otvorů

ve stylizovaném podloubí na protější straně hracího stolu), šachy, druh rulety nazývané „kolo štěstěny“, deskové lovecké hry jako husa (druh hry v kostky), liška, mnich a mikádo. Nachází se zde i zcela nový kulečník potažený sukmem s dvanácti koulemi, se šesti tágy, a další dva herní stolky. V této síni má král rovněž své oblečení (šaty ze zeleného sametu s podšívku z popelky a s knoflíky, neboť Ludvík XIII. je velmi zimomřivý, dokonce i v létě, a dále šaty ze zeleného damašku podšité taftem). V garderobě zaujímá místo i „ulevovací sedátko“ určené k vykonávání tělesné potřeby a nízká truhla ukrývající toaletu ušitou ze zeleného sametu a ještě jednu, ze zeleného taftu. Ve všech ostatních místnostech lze vidět tapiserie se zeleným podkladem, původem z Bergama, několik křesel, stolků, lůžka obehnaná baldachýnem z šedého taftu, několik truhel a židli s otvorem, a sem tam dokonce i „jarmaru“!

Ve třicátých letech 17. století také proběhne úprava parku, jež vyjde na 42 000 livrů, a zejména vybudování nádrže nazvané Labutí kolo, budoucího Apollonova bazénu, o něž se zaslouží vrchní správce stavebnictví Francie François Sublet des Noyers. Značně se rozrůstá počet květinových záhonů připomínajících skutečné výšivky.

Nicméně krby jsou ze sádry, nikoli z mramoru. Podlahy zase z pálené hlíny. A mobiliář obohacují především dary sestry Ludvíka XIII., Kristýny Francouzské, jež se stala vévodkyní Savojskou. Přesto Versailles zůstávají pouhým „zámkem, kde se král často rozptyluje lovem“, jak o tom vypovídá legenda k rytině Israëla Silvestra. Pro současníky jsou Versailles „pouhým malým příbytkem šlechtice s rentou od deseti do dvanácti tisíc livrů“. Jacques Gomboust, jenž uskutečnil velký plán všech královských domů, věnuje zámku ve Versailles pouhou malou etiketu obklopenou dalšími stavbami, mezi něž patří například krásný zámek ve Vincennes, pravý královský donjon.

Ludvík XIV. poznává lásku

Když Ludvík XIV. poznává lásku, zámek ve Versailles působí jako vyšlý z módy, připomíná domy na Vogézkém náměstí, o něž se zasloužil jeho předek Jindřich IV. blahé paměti. Má zdi z červených cihel, stejně jako paláce na zmíněném náměstí, kde se narodila paní de Sévigné a kde se bude o mnoho let později oddávat Victor Hugo psaní životopisu kurtizány Marion Delormeové, která zemřela po potratu. Římsy jsou z bílého kamene. Dveřní a okenní zárubně rovněž. Bílý vápenec tvoří i rohové pilastry. Modravě zbarvené břidlicové střechy dělají z tohoto zámečku prototyp tzv. třibarevné architektury vyznačující se *modrými* střechami, *bílým* kamenem a *červenými* cihlami. Modrá, bílá, červená – barvy, které jako by předznamenávaly pohnuté dny, jež přijdou v roce 1789...

To místo skýtá klid a mír, pro lásku je jak dělané. Zámek s výhledem na tichou vísku. Kolem dokola kopečky a hvozdy, staříčkový zámek Gondiových a kostel svatého Germaina, tři míle dál začíná rovina rozkládající se v okolí městečka Saint-Cyr s budoucím výchovným domovem Madame de Maintenon, na doslech zvony ve Villepreux, Fontanay, Bailly, lesy patřící k zámkům v Marly a Saint-Germain, jež využívají panovníci k lovu. Oáza klidu, nabízející odpočinek a ticho. Nerušená oáza skýtající únik od uzavřené společnosti Louvru a kletvet královského dvora. Jedinou nevýhodu představují vedle „smradlavého rybníka“ další prohlubně plné vody, bažiny včetně rybníka v Clagny, který se nachází na budoucím panství paní de Montespan a zakrátko bude zavezen hlínou. Saint-Cyr. Clagny. Lásku potřebuje blízkost, aby mohla růst a kvést, dojít pochopení a sdílení. Vzdálenost ji zabíjí, neboť je synonymem absence a frustrace, nenaplněné touhy, sebeukájení namísto rozkoše.

Tam, v tom zámečku, který zůstal stejný jako v letech 1636–1661, miluje Ludvík XIV. mladičkou Louisu de La Vallière. Venkovská kra-

jina, les, příroda, to vše mu pomáhá zapomenout na těžké chvíle zapříčiněné vzpurnými šlechtici za frondy a na vřavu lidových bouří v roce 1648, jež doléhala do jeho dětského pokoje v Louvru.

Tuto krajinu Ludvík XIV. dobře zná, neboť ji zažil už jako třináctiletý, na prahu dospívání, 13. dubna 1651. Tehdy poprvé navštíví své panství ve Versailles a objevuje později důvěrně známá místa: Saint-Cyr, Marly, Trianon, Noisy. „Z dětství se člověk nikdy nevyléčí“ (Françoise Dolto). O deset let později se Ludvík začíná úspěšně seznamovat se svým královstvím, se zámek Louvre, vystaveným podvratným cílům frondistů, zámek v Saint-Germain-en-Laye, kde se narodil, se zámek ve Vincennes, kde Mazarin nechává chovat telata na maso pro dospívajícího krále, a také se zámek ve Fontainebleau, ležícím uprostřed vůbec nejkrásnějších lesů království. Král je doma všude. Navštívuje venkov a v roce 1647 v normanském městě Dieppe poprvé spatří moře. V roce 1650 je cestou do Bordeaux uvidí znovu. Poté navštíví Dunkerque (1658) a Brouage (1659), Marseilli a Toulon (1661). Králi se naskýtá příležitost seznámit se s palácem kardinála Mazarina, plným obrazů a jiných uměleckých děl, a obdivovat se mu. Líbí se mu město Richelieu, vděčící za svou existenci prvnímu kardinálovi, neboť v tourainském kraji povstalo z ničeho jedině díky budovatelské představivosti hlavního ministra.

Louise Françoise (Louisa Františka) de La Baume Le Blanc (1644–1710), budoucí vévodkyně de La Vallière, je drobná světlovláška, milá a zamilovaná. Svou nesmělostí trochu podobná Madame de La Fayette, již ne tak dávno platonicky miloval Ludvík XIII. a z níž se stala matka Angelika, zbožná představená kláštera vizitantek v Chaillot. Právě v Chaillot, jak jinak! Jako kdyby tuto mladičkou dívku nic nepředurčovalo k tomu, aby se stala první „oficiální milenkou“ mladého panovníka. Pocházela z dobré provinční šlechty, jejíž panství se nacházelo v bourbonnaiském kraji, a výchovy se jí dostalo

na dvoře vévody Gastona Orleánského. Když se její matka potřetí vdávala – brala si prvního princova majordoma – byla Louisa Františka ve svých sedmnácti letech (1661) „dvorní slečnou v domě Henrietty Anny Anglické, manželky králova bratra zvaného Monsieur. Henriette (1644–1670) je křehká kráska, drobná a štíhlá, a svého švagra Ludvíka XIV. zaujme víc, než je zdrávo. Na dvoře se dokonce začne šuškat, že Monsieur se zajímá jen o muže... „Zázrak zažehnout v něm plamen nebyl přán žádné ženě na světě“ (Madame de La Fayette, *Histoire de Madame*). Henriette je okouzující stvoření – vyznačuje se bystrým pohledem, roztomilostí, nápadnou oduševnělostí, rozkošným anglickým přízvukem a vyniká v umění konverzace. Ludvík chová k Henriettě něžné city a zdá se, že i ona je připravena na ně odpovědět. Oba jsou „neskonale půvabní a jeden jak druhý dostali do vínku sklon k záletnictví“. Aby Ludvík odvrátil podezření, jež by mohly vyvolat skutečné city ke koketní a nestálé Henriettě, předstírá náhlé vzplanutí k její dvorní dámě – Louise de La Vallière.

Je to nebezpečná hra! Už kardinál Richelieu ve snaze uchránit Ludvíka XIII. před pohledy krásných očí Marie de Hautefort tehdy musel vyvinout nadobyčejnou vynalézavost, aby mu do cesty nastrčil moudrou slečnu de La Fayette... Pokud jde o slečnu de La Vallière, která o tom bude vyprávět o pětadvacet let později, ta „záležitost“ začala relativně obdobně. Ani ji si nevybral mladý Ludvík XIV. sám, ale ti, kdo se ho snažili odvést od jeho mladičky a až příliš sličné švagrové... Pokud jde o slečnu de La Fayette, markýz de Montglat o ní v roce 1630 napíše: „Díky tomu, že za ní [Ludvík XIII.] chodil a vídal se s ní, probudila se v něm vůči ní náklonnost, a jak toto přátelství sílilo, dostala se do královy velké přízně.“ U slečny de La Vallière se tento postup osvědčil ještě mnohem víc.

Dospívající dívka byla okouzující, avšak vzpurná. Ostatně tehdy se o ni zajímá vrchní intendant financí Nicolas Fouquet. Ve svých

46 letech stál v čele strany zbožných a byl nebezpečným svědkem obklopeným milenkami (k nimž patřila zejména markýza du Plessis-Bellière), třebaže několik žen mu dokázalo odolat (mezi ně patřila paní de Sévigné). Stejně jako ona mu nepodlehla ani Louise. Tajně totiž miluje krále. Doslova po něm plane touhou. Král je mladý, vysoký (má metr osmdesát), pohledný, okouzlující, mužný. Má rád tanec. Dokonce v něm vyniká. Miluje lov a ženy. „Nesnila o ničem jiném než moci milovat krále a být jím milována“ a mladému panovníkovi, ženatému rok (od 9. černa 1660 s Marií Terezou Španělskou, svou dvojnásobnou sestřenicí – jejich matky byly sestry a otcové bratři), jehož o panictví připravila již dávno jedna stará děvka, se oddá s horoucností pod žhavým baskickým sluncem v Saint-Jean-de-Luz.

O panictví ho v šestnácti letech připravila stará děvka

Fyzickou lásku (když ne tu od srdce) Ludvík XIV. objevil v šestnácti letech díky čtyřicetileté profesionálce, v historii známé jako „Cateau la Borgnesse“, Jednooká Katka.

Catherine-Henriette Bellierová, která se stala baronkou de Beauvais, byla dcerou obchodníka s látkami (Martina Belliera) a těšila se jedinému trumfu: vilnosti a navíc ještě úslužnosti málo žárlivého manžela. Tím byl Pierre Beauvais, pařížský obchodník se stužkami, dostatečně hrdý na to, že je manželem oblíbené komorné Anny Rakouské, a tak mu nezbylo než se s úlety této svým způsobem diplomované pečovatelky se štedrými stehny postupně smířit. Cateau (Katka) totiž excelovala v zavádění tehdy velmi oblíbených klystýrů.

Poté, co Ludvík přišel o panictví, Pierre Beauvais povýšil na barona a ze skromného obchodníka s módním zbožím se rázem stal „králův poradce“. Následně si tito manželé v ulici Svatého Antonína (dnes ulice François Miron) zakrátko vybuodovali Beauvaiský palác, a právě na balkoně tohoto významného domu se Anna Rakouská

zúčastní 26. srpna 1660 králova návratu do Francie v doprovodu novomanželky, královny Marie Terezy Španělské, která jako pochoděň v čele královského průvodu objevuje své hlavní město, své království a „svůj“ lid.

Všichni jsou tam, na balkoně Jednooké, a s jásotem vítají mladý pár: královna, první ministr Francie Mazarin, častý objekt vtipů, jelikož ho lid podezříval (neprávem), že je milencem královny matky, anglická královna Henrietta Marie Francouzská (sestra zesnulého Ludvíka XIII.), její dcera Henrietta Anna Anglická, budoucí Madame – manželka králova bratra – zakrátko zamilovaná do svého královského švagra), vikomt turenneský, Louisa de La Vallière a baronka de Beauvais, důvěrnice královny matky, již bude Ludvík protežovat až do její smrti v roce 1689, kdy se dožila 76 let, což svědčí o tom, jak dovedně ho připravila o nevinnost a že si mladý král na svůj první zážitek tělesné lásky zachoval spíše příjemnou vzpomínku...

Cateau byla žena velmi zkušená, věříme-li vévodovi de Saint-Simon, který ji charakterizuje jako „nadmíru duchaplnou, odvážnou ženskou s velkým nadáním pro intrikaření, která měla silný vliv na královnu matku a byla *víc než koketa*“. Běžně se stýkala s „velkými tohoto světa“, a třebaže byla škaredá a na jedno oko slepá, máme-li věřit maskaronu, výzdobnému motivu v podobě ženské tváře, který ji v Beauvaiském paláci ztvárňuje s bezzubými ústy a negroidními rty, byla to žena na výsost znalá, se zástupem milenců, mezi nimiž nechyběl ani monsignore senský arcibiskup.

Poté, co si ji vybrala Anna Rakouská, aby zasvětila Ludvíka do tělesných slastí, zhostila se svého úkolu s rozkoší, když bylo králi 14 let, a nakonec dosáhla svého cíle – konečně! – v jeho 16 letech: získala penzi ve výši dvou tisíc livrů, vlastní zámek a hromadu privilegií, patrně plynoucích z obav královny matky, aby její syn nedopadl jako Ludvík XIII., který se oženil v roce 1615, avšak otcem Ludvíka se stal

až v roce 1638, po třídvaceti letech manželství, protože obecně vzato nevyňikal slabostí pro ženy a zejména pak pro pohlavní život...

Právě před zraky Jednooké Katky vstupuje Marie Tereza do Paříže. Marie Tereza je naivní, dětinská, vážná, zcela oddaná, hloupá, poněkud tlustá a s plnými tvářemi. Velké modré oči, bujné světlé vlasy, barva pleti ani její ohromná láska ke králi nestačily k tomu, aby z ní udělaly krásku. Jistě, během svatby král „působil, jako by byl k půvabům mladé královny velmi vnímavý“ (memoáristka paní de Motteville), avšak navzdory jeho pravidelné přítomnosti v královnině loži během prvních měsíců manželství dlouho nedokázal odolat sexuálnímu puzení svých 23 let. Aby zapomněl na objetí svých prvních milenek, Olympie Manciniové a hlavně její sestry Marie Manciniové, Mazarinovy neteře, velké lásky z mládí, Anny de Rohan-Chabot nebo Kateřiny Charlotty de Gramont, nutně potřeboval ještě jiné ženy. Zvyk Marie Terezy, který spočíval v tom, že při ranním vstávání denně zatleskala, aby oznámila publiku, že byla poctěna péčí krále a cítí se velmi uspokojena, nakonec mladého panovníka, který si nepotrpěl na to, aby mu tleskali jako divokému hřebci, zakrátko unavil.

Louisa de La Vallière: ze stínu do hvězdných sfér

Louisa de La Vallière si přeje, aby byla její známost držena v tajnosti. Král se dopouští cizoložství. A její touhu po utajení sdílí i sám panovník. Ona se chce vyhnout „ztrátě dobré pověsti“. A on, i když je král, se obává reakce Marie Terezy, své mladé španělské, krajně žárlivé choti, třídvacetileté stejně jako on. Ta nikdy neváhala označit svou chabou francouzštinou s hrozným přízvukem své sokyně za „kurvy“. Navíc se Ludvík XIV. snaží nezavdávat důvod pro výtky své matky, Anny Rakouské, která je manželčinou tetičkou. Král tedy svůj „tajný“ poměr ošetřuje tisíci opatřeními. Oba milenci se zpočátku scházejí ve skrytu v apartmánu králova komořího hraběte de

Saint-Aignan, skutečného rytíře jako z románu, ale záhy se raději začnou shledávat ve Versailles, v loveckém zámečku, který si postavil Ludvík XIII., kde se oba cítí svobodněji.

V dodatku k *Deníku* memoáristy markýze de Dangeau Saint-Simon píše: „Zpočátku, když byl král zamilován do paní de La Vallière a už se tím netajil, se dvůr nacházel v Saint-Germain-en-Laye a Versailles byly ve stejném nebo přibližně stejném stavu, v jakém je zanechal Ludvík XIII., to znamená, že nestály za řeč. Král se tam vydával jednou či dvakrát týdně v doprovodu nepočetné společnosti, aby s paní de La Vallière mohl strávit část dne. Vymyslel oblek vyšívány zvláštním vzorem a ten rozdál asi dvanácti lidem, kterým dovoľoval, aby ho při těchto zvláštních krátkých výletech do Versailles doprovázeli.“ K tomu dodává v roce 1666 ve svých *Pamětech* proslulá Grande Mademoiselle (Velká slečna) toto: „Často jsme jezdili do Versailles. Bez výslovného nařízení tam krále nesměl následovat nikdo. Tento způsob vyznamenávání vzbuzoval zvědavost celého dvora.“

Pro Louisu de La Vallière nechává král upravit zahrady a pokračuje tak v díle svého otce. Nařizuje celkové zaměření pozemků. Kupuje pozemky, zabírá vesnice Trianon a Choisy-aux-Boeufs, získává panství ve Vivier a La Boissière, kde nechává zbudovat místo pro zvěřinec. Ten zdědil po jiném velkém svůdníkovi, Františku I., který si z Afriky a Ameriky nechal dopravit lvy, svá oblíbená divoká zvířata.

V parku svého otce občas přijímá celý dvůr a s radostí smíšenou s pýchou vystavuje na odiv svou lásku a své mládí. Každý zamilovaný muž má potřebu ukázat celému světu své štěstí, aby viděl, že sdílí lože s tak krásným stvořením. Po skončení slavnosti však chce Ludvík zůstat s Louisou o samotě. Někteří dvořané tak začínají rozumět královi zalíbení v jeho „ubohém“ versailleském zámku. A někteří z nich,

zmoženi přespáváním ve svých kočárech, se v blízkosti loveckého pavilonu pouštějí do stavby vlastních sídel.

Versailleský zámek tehdy prochází úpravami díky prvním snahám mladého muže okouzlit svou milou. Po vzoru Romeova a Julii na balkonu ve Veroně je přistavěn balkon s pozlaceným zábradlím, na němž se podíleli kovotepci a umělečtí zámečníci. Ten je nezbytný pro dostaveníčka (dole) a vzdechy (nahore). Na konzolách umístěných směrem do nádvoří jsou usazeny bysty tajných pozorovatelů milostných scén, jako kdyby chtěl Ludvík Louisu vystavovat a zároveň ukrývat skutečným pohledům. Tyto hlavy z chladného mramoru a s mrtvými očima dokážou udržet kamenný jazyk za zuby lépe než mnozí dvořané.

Jak už to tak bývá, při lásce milencům snadno vytráví. Láska budí hlad. Architekt Le Vau dostává pověření postavit kuchyně. V budovách tvořících příslušenství zámku, na severní straně. Láska si žádá dostatek prostoru, vyjíždky na koních, hojná setkání, často letmá, ale vždy intenzivní. Láska je cit. Také však pud. Le Vau představuje stáje. V budovách tvořících příslušenství, na jižní straně. Láska si žádá luxus, pohodlí, blahobyt, společné sdílení času. Když chlad donutí dovádějící opustit zahrady a lesíky a uchýlit se na lože s baldachýnem a ke krbům, v nichž hoří oheň, začnou Charles Évrard a Noël Coypel se zdobením prvních komnat určených k bydlení.

Tajná láska neexistuje, ani existovat nemůže. Láska potřebuje být sdílena, a tedy i zveřejněna. Láska Ludvíka k Louise byla opravdová a čistá. A tak ani nebylo možné, aby se záhy nestala veřejným tajemstvím, a jejich tajemství, doposud žárlivě střežené, se zakrátko nestalo tajemstvím celého dvora, shovívavého, pobaveného a současné chápajícího. Bez lidských řečí láska skomírá, jakoby zbavená slunce. Zdálo se, že jediná, kdo o své smůle neví, je – jak už to tak v po-

dobných případech bývá – Marie Tereza, přestože ji začínala sužovat pochybnost.

Ukázalo se, že je potřeba, aby se našla nějaká „dobrá duše“, která by královně tu věc vyzvonila. A taková se vždycky najde, v každé době bez rozdílu. Konečně umožní milencům svou lásku odtajnit. Bez ní by tajná láska nakonec rychle skomírala, zbavena světla, jež si zaslouží. Taková duše není ve skutečnosti „dobrá“ nejen pro klamaného manžela, ale ani pro zesměšněnou ženu. Je ovšem dobrá pro Lásku, a svůj pozitivní přívlastek, který dostala od *vox populi*, jí tedy právem náleží. Tajit vše ostatní nebylo třeba. Tohle nebyla Ludvíkova první avantýra. Olympie Manciniová nepřestala být královnou milenkou, ani když se vdala a stala se hraběnkou de Soissons. Král ji hojně navštěvoval v jejím paláci, než ji opustil kvůli její sestře Marii, budoucí princezně Colonnové. Zarmoucená a rozzlobená Olympie se tehdy se spoluúčastí hraběte de Guiche a svého nového milence markýze de Vardes rozhodla napsat královně, aby ji zpravila o králově poměru s Louisou. Dopis ke své královské adresátce sice nedoputoval, přesto se slečna de La Vallière jakožto svobodná dívka raději jednoho večera roku 1662 uchýlila se „svou hanbou“, jak se tomu tehdy říkalo, do chaillotského kláštera.

Pravá láska povoluje všemožné troufalosti. Nebo je alespoň nezakazuje. Ani k nim nepobízí. Ale ospravedlňuje je. Ludvík, titulovaný jako *le Roi Très Chrétien* (nejkřesťanštější král), krátce ženatý před Bohem (od roku 1660) s dcerou svého strýce, „katolického krále“, vyskakuje na koně a cvalem uhání za svou milenkou. Kam? Do kláštera k jeptiškám! Jejich vášeň nikdy nebyla tak velká, neboť milostný cit dosahuje svého vrcholu právě ve chvíli, kdy si myslíme, že milovanou bytost navždycky ztrácíme. Láska Ludvíka k Louise dala ožít umělým postavám, jež se dodnes zachovaly ve formě lakovaných portrétů visících na stěnách největších muzeí. Mladý Ludvík

na nich ještě nemá plášť, který měl při pomazání na krále, ani hermelín, ani červené podpatky, a už vůbec ne paruku či ruku spravedlnosti jako *Ludvík XIV.* od králova nejvýznamnějšího portrétisty Hyacintha Rigauda. Tím, za čím ujíždí, je ruka Louisina. Ruka té, jež ho následuje s očima plnými slz a srdcem rozechvělým pod sevřeným hrdlem. Ona Ludvíka miluje nahého, bez punčoch z bílého hedvábí, bez pláště s vyšívanými motivy květu lilie a bez vysokých podpatků. Jedině láska dává život jejímu králi, který je stále ještě na počátku svého panování. V březnu 1661 umírá kardinál Mazarin. Fouquet je uvězněn v Bastile. Do úřadu prvního ministra čerstvě nastoupil Colbert.

Ludvík XIV. tehdy začíná obratně balamutit díky falešné dvojí hře. To, co se doposud skrývalo pod pokličkou, je náhle venku. O Louise, osmnáctileté králově milence, ví celý dvůr. Je tedy třeba začít tím, že se jí přidělí status, a zároveň budou brány největší možné ohledy na city Marie Terezy. Královna před krátkým časem slehla a na počest narození následníka trůnu 1. listopadu 1661 se na dvoře oficiálně pořádá karusel, velkolepá jezdecká slavnost. Ve skutečnosti je věnována Louise. Louise, která je těhotná, ale zároveň nucena svůj stav skrývat, zatímco Marie Tereza, manželka podváděná a veřejně zesměšněná, porodila veřejně. Louise tedy nezbyvá než родit v Paříži, pokradmu a v tajnosti. Je nucena dát život dítěti v hanbě, zatímco Marie Tereza dítě přivedla na svět v celé slávě. Přitom i ona porodí syna. Ale ten její není Monseigneur korunní princ. Je pouze nemanželské dítě neznámého otce. Tento tajný syn dostal jméno Charles a byl svěřen Colbertovi, který ho dal pokřtít – stále v tajnosti – zatímco jeho manželka se má postarat o jeho výchovu. Sám Charles, jako kdyby se styděl za to, že přišel na tento svět, ho raději opustí a zemře, sice ne v kolébce, ale ve třech letech (1663–1666), tedy „ve věku nevinnosti“, jak říkají Francouzi.

Pět dní po svém prvním porodu už je Louise přítomna na noční mši, jíž se účastní celý dvůr, aby znovu a ještě lépe skryla nelegitimitnost svého prvního levobočka.

V květnu roku 1664 rezonují Versailles velkolepou *Slavností rozkoší z okouzleného ostrova*. Ta je první z významných slavností pořádaných za Ludvíkova panování. Probíhá v kulisách Versailles. K této příležitosti vytvořila kouzelnice Alcine palác plující na „velkém kole“, budoucím Apollonově jezírku. Tato slavnost navazuje na veselice z dob krále mládí, na nichž Ludvík vystupoval jako Apollon, bůh mužské krásy, oblečený v kostýmu ze zlatého plátna a s tváří zakrytou maskou představující vycházející Slunce (v *Baletu noci*, 1653). Slavnost rozkoší je oficiálně věnována královnám Anně Rakouské a Marii Tereze. Jde tedy o slavnost rodinného rázu. Zakládá se na posvátných svazcích: svatosvaté Rodině a spojení posvěcených církví, Ludvíkově křtu a svatbě. Ve skutečnosti má mnohem „pohanštější“ charakter, jelikož není určena – opět v tajnosti – nikomu jinému než Louise.

Ta 2. října 1666, poté co porodila další dítě zrozené z krále milostného zanícení (jménem Philippe, 7. ledna 1665, i ono zemřelo předčasně, jako kdyby tu slavnost nechtělo kazit) a pak ještě třetího syna (jménem Ludvík, 27. prosince 1665, jehož potká stejný osud), přivádí na svět Marii Annu, budoucí Mademoiselle de Blois († 1739). Tentokrát se dítě narodilo ve Vincennes... Cizoložný král je velmi rychle oficiálně uznává za vlastní a Louise konečně vystupuje z prokletého stínu, aby se i ona mohla částečně hrát na slunci. A když pak ještě porodí 2. října 1667 svého pátého královského levobočka, Ludvíka, vévodu de Vermandois († 1683), který se stejně jako jeho otec narodil v Saint-Germain-en-Laye, král ho rovněž v roce 1669 uznává za vlastního a za své vlády ho jmenuje prvním admirálem Francie.

Vztahu obou milenců tehdy přisuzuje oficiální podobu skvělý malíř Pierre Mignar, když namaluje Louisu s oběma králem uznanými dětmi, Marií Annou, budoucí kněžnou de Conti, od roku 1680, kdy se ve 14 letech provdá za Ludvíka I. Armanda de Conti, prince z krve královské, a s Ludvíkem, admirálem de Vermandois. Louise slaví triumf. Uznání jejich posledních dvou dětí znamená svým způsobem „uznání“ v očích „světa“, tedy v očích dvora, ale i pro ni samotnou. Kromě toho jí v květnu 1667 po narození Slečny de Blois král daroval statky ve Vaujours, z nichž se pro ni zakrátko stane vévodství La Vallière. Konečně má tedy „stoličku“ pro vévodkyně, která jí jako jediná umožní usednout před královnu předtím, než před ní na pozdrav poklekne.

V roce 1668 proběhne ve versailleských zahradách další velkolepá slavnost. Ukazuje se nutnost rozšíření zámku a práce jsou zahájeny v říjnu. Colbert se k nim dál staví nepřátelsky. Výdaje na ně by podle něj měly zůstat v tajnosti a účty by se měly platit tak, aby ušly pozornosti Účetní komory. Ale stavba postupuje, dokonce i během války. Pokud jde o úpravy Versailles, během let 1661–1674 posílá král Colbertovi příkazy přímo z bitevních polí, na nichž bojuje. Le Nôtre vytyčuje své první zahrady, uskutečňuje se prokopání velkého kanálu (1668) a v místě vesnice Trianon bude postaven Porcelánový Trianon (1670–1674), byť s kratičkou životností. Původní mládenecký příbytek mladého panovníka se postupně mění v zámek, dál však zůstává skvrnou na pověsti krále a dokonce i Colberta, v jednom pamfletu označeného za „královského pasáka“, neboť právě jemu slečna de La Vallière světila své první nemanželské dítě. Colbert se však musí podvolit: „Včera jsem byl ve Versailles a v Trianonu. Všechny práce postupují kupředu do té míry, že Vaše Veličenstvo bude, jak doufám, spokojeno.“

Zatímco probíhají úpravy versailleského zámku, Louise de La Vallière, již král začíná zanedbávat, zůstávají vzpomínky.

PRVNÍ NOC LOUISY DE LA VALLIÈRE

Louise a Louis. Začátek byl jako z románu, neboť hrabě (budoucí vévoda de Saint-Aignan), který napomohl jejich známosti v samotném začátku, byl cosi jako „paladýn“, rytíř ze staré školy, jako rytíři z někdejší družiny Karla Velikého, přející láskám svého pána, a zároveň pořadatel *Rozkoší z okouzleného ostrova* a dalších velkolepých slavností z králova mládí. Básník natolik uznávaný, že byl zvolen do Francouzské akademie (1663), odborník na umění madrigalu, organizátor karuselů, autor mnoha galantních dopisů, laskavý plagiátor schopný psát „ve starém jazyce“ by o první noci slečny de La Vallière a krále dokázal vyprávět, jako by se mu mladá žena sama svěřila s vlastními pocity buď po onom aktu, nebo předtím, než se uchýlila do kláštera.

Všechno začalo v jedné temné kapličce, v níž se vznášela vůně kadidla. Před sochou svatého Šebestiána klečela žena v černém. Její půvabná štíhlá postava se vyjímalala na bělostném pozadí oltáře. Byla to modlící se dívka s neslyšně se pohybuujícími rty. Hovořila s Bohem. Při tom ji ze svých nik celou dobu sledovali světci. V očích měli smutek, jelikož dobře věděli, že ke smyslnosti jejích úst šeptajících „Otčenáš“ Bůh zůstává lhostejný; dokonce si ani nepovšimne nevinné krásy samotného stvoření, jež je jeho vlastním dílem.

Mladá dívka se modlila a plakala, cítila se zde dobře, v šeru kaple, daleko od světa, od davů lidí, daleko od světských starostí. Mladá dívka vroucně vzývala Vševědoucího a zároveň Všemohoucího. Žádala ho, aby jí dal znamení, jen docela nepatrné, aby věděla, jakou cestou se má dát. Žádala přítomné světce, aby jí pošeptali alespoň jedno slovo, jediné slovo, jež by jí ukázalo správný směr, ale jejich zraněná těla už dávno nedokázala cítit lidskou bolest a Všemohoucí jí sdělil jedinou větu: „*Vanitas vanitatum et omnia vanitas.*“ Marnost nad marnost, vše je marnost. Nebo si jen myslela, že ji zaslechla?

Tou ženou byla Louise de La Vallière, sedmnáctiletá, naivní, romantická a zbožná dívka. Světlé, neposlušné prameny vlasů se snažily vymanit z uvěznění mantily. U dvora pobýla sotva tři měsíce a její popelavá plavost a něha jejího modrého pohledu už stačily napáchat spoušť. Kouzlu její nevinosti podlehla ta nejušlechtlejší srdce; nejmocnější muži království při pohledu na její kouzlo přicházeli o rozum – Nicolas Fouquet, stejně jako mladý král...

Její krásný Ludvík, kterého tolik milovala a jehož poprvé uviděla z balkonu pařížského domu při svatebním průvodu. Tehdy král a jeho manželka Marie Tereza Španělská kráčeli vstříc štěstí, jež bylo mladé divačce dosud zapovězeno. Toho dne se Louise do Ludvíka vášnivě zamilovala. V tom, že má stejné křestní jméno jako on, shledávala zvláštní znamení. „Louis. Louise,“ opakovala si, ačkoli si správně uvědomovala, že naplnění její lásky je dočista nemožné...

A teď nic nebránilo tomu, aby se její nejskrytější sny náhle staly skutečností. Mladý král si jí všiml! Jí, dívky, jíž se nedostalo znamenitého „původu“, ale ani opravdové krásy, nebo alespoň

půvabu, jímž by okouzila nejvytouženějšího, největšího, nejkrásnějšího muže.

Louise se modlila a plakala, neboť si vždycky přála zasvětit život Tomu, jehož líbeznost a nepopiratelná autorita převyšovaly vše ostatní, dokonce i sličnost a autoritu, jichž se dostávalo samotnému Ludvíkovi. Když však úpěnlivě prosila Otce, stejně myslela jen na jednoho z jeho synů... „Měla bych, můj Otče, okamžitě odejít od dvora a být tvou nejpokornější služebnicí?“ žádala o radu nebe, pusté a němé. Ale pouhá nepatrná myšlenka na dvůr ji přenesla k impozantní postavě nejvznešenějšího z králů. Hleděla na holubici svatého Ducha, jak se svým drobným křídélkem zlehounka dotýká paže Panny Marie, a myslela na ruku Ludvíka, který se bezděčně pokoušel jemně dotknout její šije. Tělem mladé dívky proběhlo zachvění. „Jestlipak svatá Marie cítí stejné pohnutí?“

Louise její vlastní, téměř rouhavé myšlenky vyděsily. „Bůh, Syn a Duch svatý.“ V pokleku na kolenou se pokřížovala. „Dech Svatého ducha... Jestlipak byl stejně příjemný jako Ludvíkův dech, který jsem onehdy ucítila tak zblízka na tváři? Ó, jak bych si přála polapit tu nadpozemskou esenci, polknout ji a uchovat v sobě jako vzácnost, jako kdybych lapila duši svého milovaného.“

Na tváři Marie však nerozpoznávala žádnou extázi, nýbrž bolest Zvěstování... „Vášeň je bolest, to vím. Netrestej mne, Otče, pro vášeň mého života příliš přísně. Nebudu milovat žádného jiného muže vyjma jeho a Tebe, a dřív nebo později se k Tobě vrátím. Naučím se milovat, naučím se trpět a možná Ti lépe porozumím... Odpusť mi moje hříchy.“

Louise vstala a spěšně opustila kapli. Čekala ji velmi zvláštní noc... Na zámku ve Fontainebleau. Uprostřed zeleně postavili nádherné divadlo určené záměrně pro představení, jež měla být

předvedena mladému králi. Dvůr ten večer obdivoval balet ne-
soucí název *Netrpělivost*; při něm se zpívaly tyto verše:

Sommes-nous par trop heureux,
Belle Iris, que vous en semble?
Nous voici tous les deux ensemble,
Et nous nous parlons tous deux;
La nuit de ses sombres voiles
Couvre nos désirs ardents.
Et l'amour et les étoiles
Sont nos secrets confidens.

Mon coeur est sous votre loi
Et n'en peut aimer une autre;
Laissez-moi voir dans le vostre
Ce qui s'y passe pour moi.
La nuit est calme et profonde,
Nul ne vient mal à propos.
Le repos de tout le monde
Assure nostre repos.

(Nejsme šťastni víc než dost, / krásná Iris, nezdá se vám? / Oba
jsme zde pro radost, / mluvíme a dobře je nám; / noc temnými
závoji/ naši prudkou touhu halí. / A láska spolu s hvězdami
/ jsou naši důvěrníci tajní. // Mé srdce řídí zákon váš, / jinou
z žen milovat nemíní. / Smím vaše city nahlédnout i já / a vy-
zvědět, co o mně mní? / Noc hluboká a klidná je, / živáček na-
ruší ji stěží. / Odpočinek lidí všech / i náš odpočinek střeží.)

Král seděl v první řadě a o kousek dál paní Henriette se svou dvorní dámou Louisou de La Vallière. Anglická princezna se provdala za Ludvíkova bratra Filipa Orleánského, který k velkému zoufalství královny matky Anny Rakouské před hezkými ženami dával přednost kouzlu jinochů. Zatímco Monsieur se o svou ženu zajímal jen potud, aby jí dělal děti, pak jeho staršího bratra Ludvíka půvaby krásné, smělé, nevázané a kultivované Henrietty nenechávaly v klidu. Její černé oči vysílaly tolik touhy líbit se, že její odraz cítili všichni muži bez rozdílu.

Ludvík potají vrhl dva tři pohledy směrem k oběma mladým ženám. Louise zrudla, koketní Henriette mu odpověděla úsměvem, naprosto si jistá, že ty drobné projevy pozornosti jsou určeny jí. ‚Ach! Chudinka Louise. Myslím, že je do Ludvíka bláznivě zamilovaná. Kdyby jen věděla, jakým hříčkám dvora se vydává napospas!‘ pomyslela si Madame. ‚Jaké by to asi bylo, zamilovat se jednou do téhle Henriettiny dvorní slečny, která by měla posloužit jako zástěrka pro naše styky,‘ napadlo krále.

Se svými nočními eskapádami, koupáním v jezírku a neustávajícími slavnostmi začínali Ludvík a jeho švagrová podněcovat klepy... V té době ještě bylo možné protivit se královi vůli. Ludvík nestál o potíže s matkou ani se svou ženou Marií Terezou. Ve snaze předejít řečem mu tedy Henriette navrhla, aby si na odvrácení pozornosti vybral některou ženu z jejího okolí. Takové dívky se říkávalo „paravent“, zástěna, a pro označení nastrčeného falešného milence se užívalo výrazu „chandelier“, svícen. Taková dívka musela být samozřejmě cudná, aby Ludvíkovi nepadla už první noc do náruče – musela odolat tlaku, který by na ni král mohl vyvíjet, jelikož měla za úkol pouze odvádět pozornost.

Louise de La Vallière, nesmělá, přívětivá, naivní a trochu nemotorná dívčina dokonale odpovídala požadovaným kritériím. Henriette ze strany své mladičké dvorní dámy necítila žádné ohrožení. Louise se jí nemohla rovnat, nebyla tudíž její sokyní.

Louise de La Vallière představení nedokázala sledovat. Tu noc měl král přijít do jejího lože. Louise vrhla pohled na krásnou Angličanku. Vůbec nechápala, jak je možné, že panovník, který ještě před dvěma týdny vypadal, že je tak zamilovaný do Madame, se mezi všemi těmi nejkrásnějšími ženami království, připravenými stát se jeho milenkami, zčistajasna zajímá právě o ni. Čím to, že si vybral ji?

Louise přemýšlela, proč se Henriette na změnu v Ludvíkově chování tváří tak lhostejně, jako by se jí vůbec netýkala. Madame nepatřila k těm, jež se tak snadno vzdávají. Louise si vzpomíná na rozhovory, které s ní vedla. Obě byly sice stejně staré, ale Henriette byla zkušenější a smělejší. Dalo se to vyčíst z jejích černých očí, a proto také ta mladá svůdnice, ztělesňující ve svých pouhých sedmnácti letech příslib rozkoší, jaké lze očekávat jen od zralé ženy, přitahovala spoustu mužů.

Madame si svou dvorní dámu často dobírala, že je ještě paní a že nepřijímá návrhy k „bližšímu seznámení“, přicházející od mužů, kteří se jí dvořili. „Ty si to svoje panenství snad schovááš pro budoucího manžela,“ dobírala si ji Henriette Orleánská. „Proč by ne, ale existuje přece hromada jiných způsobů, jak můžeš uspokojit muže... i svoji zvědavost...“ Louise se vždycky začervenala a madame pak s potutelným smíchem prohlásila: „Dá se dělat všechno a nikdo se nic nedozví... Najdi si někoho, kdo se moc nechvástá. Jednoho takového bych ti mohla doporučit, a třeba i dva. Za jedné jediné podmínky, že se o vašich

pletkách nikdo nesmí dozvědět! A jestli se ptáš, co na to Bůh, tak ten, má milá, klípky nedělá.“

Louise se na představení nedívala. Upřeně sledovala svého sličného krále a učinila rozhodnutí, že ten večer se stane jeho tajnou manželkou. O tom, jak takový „obřad“ probíhá, ovšem neměla ani tušení. Věděla jedno: nečeká ji svatební průvod a ona na sobě nebude mít krásné šaty, ani tam nebudou žádné ženy, které ji svléknou, poskytnou jí důvěrné rady a připraví na manželův příchod. „Miluji vás, můj králi,“ pomyslela si Louise, „a je mi jedno, že nemám nic, ani okázalou oslavu, ani nádherné svatební šaty, ani vyzdobený kostel. Bůh si nás k sobě bere nahé a chudé; a nás čeká láska, čistá a prostá. Už jsem vám dala své srdce, můj králi, jakou cenu má naše tělo ve srovnání s naší duší? Dnes večer vás budu čekat, můj pane...“

Ludvík poprvé v životě cítil, že je milován nezištně. Rád by svou milou pozval do idylického prostředí, postavil pro svou krásku zámek – tím budou Versailles – ale zde, ve Fontainebleau, jí tento večer mohl nabídnout jen apartmán muže těšícího se králově důvěře – hraběte de Saint-Aignan. Tak se stalo, že Louisa de La Vallière očekávala krále v pokoji, který byl pravým opakem luxusu prostorných komnat obývaných královskou rodinou. Král se dostavil o půlnoci. Vzal Louisu do náruče. Políbil ji na ústa, na oči, na šiji. Jeho hbité ruce, již se nic nestavělo na odpor, se dařilo rozšněrovat dívčin živůtek se zarážející rychlostí. Šaty jí spadly k pasu. Louisa si pažemi zakrývala obnažená hadra. Ludvík protentokrát nespěchal. Zbavil se svého oblečení a ve světle svící otočil Louisu proti sobě. Jakmile přemohla stud ze své nahoty, vracela mu horoucně jeho polibky. Pocit, že se dopouští něčeho hanebného, spojeného s tělesnou slastí, který Louise

vštěpovalo náboženství, vyprchal ve chvíli, kdy měla před sebou roztouženého muže. Podvolila se. Jeho žhavá vášeň dívčinu omámila. Byla nevinná, a tak nevěděla, co očekávat. Překvapilo ji zvláštní vzrušení. „Bolest a rozkoš nás kvůli našemu tělu vzdalují od našeho nadpozemského ducha,“ pomyslela si. Bolestí se však přibližujeme Bohu, zatímco rozkoší velebnosti... Bolest na sebe nenechala dlouho čekat. Božskou velebnost měla teprve před sebou. Ženská slast je jako dlouhý výstup, který se podniká ve dvou.

Velikost a dekadence, Láska a „odláskování“...

Během oněch třinácti let (1661–1674) Louisa poznala všechna stadia lásky a ze skromné pozice prosté „dvorní dívky v domě Henrietty Anglické“ povýšila na oficiální královu favoritku. Jako králova milenka popudila Annu Rakouskou, která králi připomínala vše, „co je povinen Bohu a svému státu“. Královna matka mladého panovníka neustále nabádala, aby se měl na pozoru, a stále dokola mu opakovala, že by se měl obávat, aby „té náklonnosti [k La Vallière] mnozí nezneužili k intrikám, jež by mu jednou mohly uškodit“. Jako pozorná tchyně a navíc ještě teta své neteře zacházela tak daleko, že prosila krále, aby jí „byl nápomocen a skrýval svou vášeň před královnou [v roce 1661 těhotnou], neboť její bolest by dítěti, jež nosí pod srdcem, mohla uškodit“ (paní de Motteville). Louisa si tedy prošla cestu od vášně k pocitu viny, od šílené lásky k uvážlivosti, od fyzické rozkoše k morální deprimovanosti. Odtud pramenila zjevná nesmělost, která jen odrážela její stísněnost mající původ v hluboké zbožnosti.

Jistě, zažila i velké a krásné chvíle. Milování a oslavy. Velkolepou slavnost v roce 1664 s koncerty, hudebními vložkami, karusely a kavalkádami – průvody jezdců a vozů, koňskými závody o prsten pro vítěze, loteriem, ohňostroji a omračujícími veselicemi uprostřed mechanických napodobenin mořských monster a velryb, pohybujících se na vodě jezírek ve versailleských zahradách, to vše zasazené do barokní scenérie uprostřed zeleně ve tvaru sloupoví, oblouků, branek a jiných architektonických prvků, s úžasnými kostýmy a rozmanitými nástroji – houslemi, trubkami, flétnami, cembaly, teorbami a tympány. K tomu patřily i počátky lásky a následná vzplanutí. Azurová nebesa posetá zlatými liliovými květy a vybraná jídla. To vše trvalo devět dní, od 5. do 14. května 1664. Král tehdy neměl oči pro nikoho jiného než pro Louisu, jež po všechny ty dny seděla během oběda a večere vždy u královské tabule. Louisa byla královnou té slávy, královnou Versailles. „Všichni dvořané byli vzteky bez sebe, jelikož král si jich vůbec nevšímal, a pánové de Guise a d'Elbeuf [pocházející z rodu vévodů] pro sebe pod přístřeškem sotva našli skrovné místo“ (paní de Sévigné)... Jelikož nemohli být ubytováni v zámku, v té době ještě příliš těsném, a ve vesnici sousedící s Versailles se nedal sehnat hostinec, dokonce ani místnost pro hosty, všichni mladé Louise její pohodlí záviděli.

Louisa zažila triumfální okamžiky. Vítán na slavnosti v roce 1664 byl i její bratr markýz de La Vallière. V převleku, který byl každému přidělen, získal erb s fénixem na hranici zažehnuté slunce a pod ním napsaným symbolickým heslem: *Hoc Juvat uri* („Je štěstí hořet takovým ohněm“). A básník Isaak Benserade pro něj dokonce složil tuto báseň: „Quelques beaux sentiments que la gloire nous donne / Quand on est amoureux au souverain dégradé / Mourir entre les bras d'une belle personne / Est de toutes les morts la plus douce à mon gré.“ (Dík krásným pocitům, jež zde sláva skýtá nám, / když nej-

víc, jak jen lze, jsi zamilován, / zemřít v náručí půvabné bytosti / je po mém soudu ze všech smrtí tou nejsladší.) Mladý markýz dokonce vyhrál koňský závod o prsten a z rukou Anny Rakouské převzal zlatý meč zdobený diamanty a kruhy k závěsnému řemenu.

Na slavnosti v roce 1664 inspirovala Louisa jako opravdová múza mnoho veršů pronášených řádně nahlas mnohými herci: „Il est certaines faiblesses qui ne sont pas honteuses (Za některé slabosti netřeba se stydět),“ prohlašuje Molière ústy Jitřenky v komedii-baletu *Princezna z Elidy* (1664). A dodává: „Dans l'âge où l'on est aimable / Rien n'est si beau que d'aimer / Soupirez librement pour un amant fidèle / Et bravez ceux qui voudraient vous blâmer.“ (Ve věku, kdy jsme půvabní, / nic krásnějšího než láska není. / Milence věrného nebojte si přát / a proti těm, kdo by vás kárali, směle stát.)

Sem tam však nebyla ušetřena chvíl, kdy se jí sevřelo srdce. Taktní Ludvík XIV. nemohl jinak než zajistit hlavní výhru v loterii (šperk za 500 pistolí) samotné královně, aby zachránil hierarchii před

vnějším zdáním. Avšak na „slečny“ La Vallièrovy (Louisu a její švagrovou markýzu) se nezapomnělo ani v nejmenším! Další sevření srdce se ohlásilo, když Molière uvedl *Tartuffa* (1664). Zbožní se bouří proti Molièrovi a jeho hře, proti kurtizáně Nicon de l'Enclos i proti favoritce de La Vallière. Se společností Nejsvětější svátosti v čele. Ona sama, tak zbožná, žije ve hříchu a v cizoložství, a přitom se musí dívat, jak se král při každodenní mši vyhýbá přijímání, protože nechce být „pokrytec“.

Louisa však mohla počítat s podporou lidu, který si na Novém mostě prozpěvoval písničku: „J'ai le teint beau, je suis bien faite et blonde / Et j'ai les yeux brillants / J'ai pour galant / Le plus grand roi du monde / Constant depuis trois ans. / Malgré la bru et la belle-mère / Et cependant quoique je sois chère / Je suis La Vallière.“ (Sličná líčka, pěknou tajli, plavé vlasy mám / a oči zářivé, / a za nápadníka